

**Відділ освіти Лебединської міської ради Сумської області
Лебединська загальноосвітня школа I –III ступенів №5**

**Завдання та відповіді для II туру
олімпіади з української мови та
літератури**

Підготували вчителі української
мови та літератури
Дунай Олена Володимирівна,
Хвостенко Світлана Миколаївна

Лебедин - 2012

Вступ

Комплект олімпіадних завдань охоплює програмовий матеріал із різних розділів курсу за попередні роки навчання та теми, які учні повинні були опанувати у 2011/2012 н.р. відповідно до чинних навчальних програм з української мови та літератури для загальноосвітніх навчальних закладів. Зокрема, завдання зорієнтовані на визначення змісту та глибини вивченого матеріалу учнями відповідних класів.

Звертаємо увагу на те, що оскільки у 10-11 класах уже не вивчаються нові мовні теми й українська мова викладається за трьома рівнями (стандарту, академічним і профільним), то відповідно і тренувальні завдання олімпіади запропоновані на повторення матеріалу за **курс 5-9 класів**.

Поряд із цим під час підготовки учнів 10-11 класів до **III етапу** олімпіади слід звернути увагу на теми, які вивчаються за програмою **профільного рівня** (Українська мова. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. Профільний рівень / Укладачі: Л.І. Мацько, О.М. Семенов. – К.: Грамота, 2011) і обов'язково будуть включені, оскільки вони допоможуть виявити дійсно філологічно обдарованих учнів, що є метою проведення таких змагань. Окрім того, зазначені питання вводяться з огляду на якісну підготовку школярів до **IV етапу** олімпіади.

Підкреслюємо, що завдання олімпіади з української літератури для учнів 5-9 класів складені відповідно до чинної програми (Українська література. 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ Автори Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, О.А.Камінчук, М.П.Бондар, О.Б.Поліщук, М.М.Сулима, Л.П.Шабельникова, В.М.Садівська. Керівник проекту

М.Г.Жулинський. За загальною редакцією Р.В.Мовчан. – К., Ірпінь: Перун, 2005. – 201 с.)

Для учнів 10-11 класів завдання складено відповідно до програми **академічного рівня** (Українська література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль – іноземна філологія). Академічний рівень / Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. За заг. ред. Р.В. Мовчан. – К.: Грамота, 2011), а завдання **III етапу** – відповідно до програми **профільного рівня** (Українська література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям (профіль української філології). Профільний рівень / Укладачі: М.Г. Жулинський, Г.Ф. Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В. Мовчан, Н.В. Левчик, М.П. Бондар, О.А. Камінчук, В.І. Цимбалюк. За заг. ред. Р.В. Мовчан. – К.: Грамота, 2011).

Це обумовлено орієнтацією на завдання IV етапу олімпіади.

Загалом завдання побудовані таким чином, щоб дати можливість школяреві не тільки продемонструвати знання засвоєного матеріалу, а й показати його розуміння (рівень розуміння), застосувати знання у новій ситуації (рівень застосування), виявити розуміння взаємозв'язків між різними типами інформації (рівень аналізу), продемонструвати здатність креативно мислити, творчо синтезувати набуті знання (рівень синтезу), виявити вміння давати власну оцінку поведінці героїв, обставинам тощо (рівень оцінювання).

Завдання та відповіді для II туру
олімпіади з української мови та літератури

7 клас

Українська література

I. Напишіть твір-роздум на тему „ Чого варті у житті слова?” 12 б.

II. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях. 5 б.

1. До якої групи лірико-побутових пісень належать козацькі та чумацькі пісні? (*Соціально-побутових*).

2. У чому полягає секрет розміру коломийкового вірша? (*Дворядкова строфа, у кожному рядку – 14 складів*).

3. Які мовні засоби надають повісті І. Франка «Захар Беркут» особливого колориту, неповторності? (*Діалектизми; архаїзми; історизми; мовні конструкції, характерні для тогочасного мовлення*).

4. Яка основна думка балади Т. Шевченка «Тополя»? (*Пошуки людиною щастя*).

5. Про який твір сказано так: «*Внутрішня структура цього пристрасного монологу побудована на поступовому підвищенні: від спокійного плинного звертання до слухачів відбувається наростання емоцій*»? (Т. Шевченко «Заповіт»).

Українська мова

I. Запишіть речення, розставляючи пропущені розділові знаки. Зробіть повний синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції).

8 б.

Мороз прилине синьо і прозоро розвісить скрізь сивий дим інею.

Відповідь.

Мороз прилине, синьо і прозоро розвісить скрізь сивий дим інею.

Речення розповідне, неокличне; просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними присудками та обставинами.

II. Вкажіть іменники жіночого роду. Доберіть до кожного з них прикметники, узгоджуючи їх граматичні значення. Словосполучення запишіть.

Адреса, продаж, дівча, непосида, Перу, путь, кенгуру, авеню, собака, бідолаха, нероба, ступінь, м'якуш, мати.

5 б.

Відповідь. Правильна адреса, сонячна Перу, довга путь, освітлена авеню, рідна мати.

III. Утворіть слова за допомогою суфіксів –ськ(ий) або-ств(о):

Чукотка, Прага, Париж, Сиваш, латиш, товариш, казах, рибалка, брат, людина.

Відповідь. Чукотський, празький, паризький, сиваський, латиський, товариський, товариство, казахський, рибальський, братство, людський, людство. 5 б.

IV. З'ясуйте синтаксичну роль інфінітива. 5б.

А) Дали наказ виступати. Б) Ми повинні вчитися. В) Наказали виступати. Г) Прийшли вчитися. Д) Вчитися – наш обов'язок.

Відповідь. А) Дали наказ виступати (означення). Б) Ми повинні вчитися (присудок). В) Наказали виступати (додаток). Г) Прийшли вчитися (обставина). Д) Вчитися (підмет)– наш обов'язок .

Усього 40 б.

8 клас

Українська література

I варіант

I. Напишіть твір-роздум на тему «Тільки родина – як вічна зернина на невмирущому полі життя...»

12 б.

II. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях. 5 б.

1. Яка найважливіша особливість художнього образу? (*Здатність викликати у читачів різноманітні асоціації*).

2. Про яку історичну пісню сказано так: «Цей твір багатоголосий. У пісні звучать і героїчні мотиви, і гордість за перемогу, і дошкульна іронія, і навіть сарказм...»? (*«Чи не той то хміль»*).

3. Який образ-символ використано в пісні «Та, ой, як крикнув козак Сірко»? (*Орли: «Орли та із Січі вилітали»*).

4. У якій пісні поєднуються протилежні почуття: від лагідного попередження коханого, який так боляче образив дівчину, до страшних слів помсти? (*«Ой не ходи, Грицю...»*).

5. Які художні засоби споріднюють «Слово про похід Ігорів» із фольклорними творами? (*гіперболізація, тавтологія, постійні епітети, анафори, звукові повтори, порівняння, персоніфікація, символи*).

Українська література

II варіант

I. Написати твір-роздум (2 стор.) за вивченими біографією та творами Марусі Чурай на тему «Добра слава про обдаровану людину живе у віках» 24б.

II. Дати відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях:

1. Чим козацькі пісні відрізняються від історичних пісень? Зазначити не менше 3 відмінностей. 3б.

2. Назвати основну ідею «Слова про похід Ігорів». 2б.

3. У чому актуальність поеми «Іван Вишенський» Івана Франка в наш час? (3-4 позиції) 3-4б.

4. Назвати двоскладові та трискладові віршові розміри. Навести приклад одного з них.

Відповідь

6+1=7б.

II.

1. Чим козацькі пісні відрізняються від історичних пісень? Зазнач не менше 3 відмінностей.

Козацькі пісні належать до лірики (соціально-побутові пісні); *історичні* – до епосу (народний героїчний епос).

Козацькі пісні не приурочені до конкретних подій, а узагальнено відбивають типові для певної доби явища; *історичні* пісні присвячені важливим історичним подіям та видатним героям.

Козацькі пісні не мають сюжету, на першому плані — емоційна сфера: думки, почуття, переживання, викликані козацьким побутом; *історичні* – це сюжетні твори, яким притаманна стислість і динамічність розповіді..

Тематика *козацьких* пісень: прощання козака з родиною, загибель на полі бою, небезпека козацького походу тощо; *історичні* пісні утворюють тематичні групи: про боротьбу з турецько-татарськими загарбниками, про визвольну боротьбу під проводом Богдана Хмельницького проти національного поневолення польською шляхтою, про стихійні селянські повстання та їхніх героїв.

У *козацьких* піснях переважає романтизовано-ліричне начало, в *історичних* – реалістично-героїчне.

У *козацьких* піснях фігурують архетипні образи коня, сивої зозулі, ворона, сокола; персоніфіковані образи сил природи, дерев; в *історичних* піснях переважають образи-символи: козак – сокіл, дівчина – калина, могила – наречена та ін.

2. Назви основну ідею «Слова про похід Ігорів».

Ідея давньої поеми — заклик до всіх князів-сучасників об'єднатися заради захисту Руської землі від зовнішніх ворогів («За землю Руську, // За рани Ігореві, // Хороброго Святославовича»), заклик до національної злагоди; засудження міжкнязівських усобиць.

3. У чому актуальність поеми «Іван Вишенський» Івана Франка в наш час?

А. Погрібна:

«Важливо, що основне вістря і наукових праць, присвячених Іванові Вишенському, і однойменної поеми митця було спрямоване в тогочасну сучасність, однак, неабияким чином перегукується з нинішніми реаліями, особливо в змалюванні гнилизни суспільного ладу й псевдопатріотизму та обмеженості світогляду «народних поводитирів». Актуальними уявляються такі рядки поеми:

*Наші пастирі духовні
поробилися вовками,
шарпають христове стадо
і отруту в душі лють.
...лукавство й зрада
убивають правдомовність,
а в кого затруте серце,
той отрутою плює»*

Отже, актуальність поеми «Іван Вишенський» у її

– основній думці: призначення кожної людини – жити заради інших, прагнути надати допомогу ближньому, навіть якщо для цього потрібно пожертвувати своїм життям;

– проблематиці: філософсько-психологічна проблема «людина – суспільство» (Франко підкреслює рівнозначність двох частин цієї одвічної антиномії); проблема морального вибору людини (у душі Вишенського перемогла справжня любов до людей, до України. Навіть перебуваючи у своїй печері, він постійно думає про них, молиться за спасіння. Релігійний фанатизм поступився патріотизму *І яке ж ти маєш право, / черепина недобита, / про своє спасення дбати / там, де гине мільон?*); проблема народного поводиря та його світогляду

4. Віршовані розміри.

Одиницю виміру та визначення віршового ритму називають *стопою*. Це – найкоротший відрізок певного віршового метра (розміру), сконцентованого у групі складів з відносно незмінним наголосом (ритмічним акцентом). Залежно від кількості складів в українській силабо-тоніці стопа найчастіше буває: 1) двоскладова (ямб, хорей, пірихій, спондей), 2) трискладова (дактиль, амфібрахій, анапест, бакхій, молос) та 3) чотирискладова (пеон).

Центральною умовою структурування вірша є визначення його розміру (чи метра). Для тонічної системи *віршовий (віршований) розмір* характеризується кількістю наголосів, для силабічної – кількістю складів, для силабо-тонічної – кількістю стоп (об'єднання наголошеного і ненаголошеного (ненаголошених) складів), характером цих стоп та місцезнаходження цезури (якщо вона є).

В. Пахаренко: «Для того, щоб визначити віршовий розмір, необхідно порахувати кількість стоп у кожному рядку вірша. Якщо ця кількість однакова у всіх віршорядках, то це буде дво-, три-, чотирискладовий і так далі відповідно хорей, ямб, дактиль, амфібрахій, анапест. Якщо ж кількість стоп неоднакова (з будь-яким співвідношенням), то це буде різностоповий хорей, ямб чи інший розмір».

Українська мова

I варіант

I. Запишіть речення, розставивши пропущені розділові знаки. Зробіть повний синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції).

8 б.

А над нами дзвонить даленіючи лебедина пісня і підноситься до ласкавого сонця.

А над нами дзвонить, даленіючи, лебедина пісня, і підноситься до ласкавого сонця.

Речення розповідне, неокличне; просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними присудками та відокремленою обставиною, вираженою одиничним дієприслівником..

II. Запишіть іменники в родовому відмінку однини:

Пломбір, Париж, Красний Лиман, листопад (назва процесу), радіус, рулет, багаж, гнів, край, пасажир, Дунай, віск, Шевченко, Ігор, університет.

Відповідь. Пломбіру, Парижа, Красного Лиману, листопаду, радіуса, рулету, багажу, гніву, краю, пасажира, Дунаю, воску, Шевченка, Ігоря, університету. 5 б.

III. Випишіть слова в три колонки залежно від написання: 1) окремо; 2) разом; 3) через дефіс.

Написав(би), немов(би), як(небудь), (чи)мало, (що)разу, казна (що), надумав(таки), все (ж), тільки(що).

6 б.

Відповідь. Написав би, немовби, як-небудь, чимало, що разу, казна - що, надумав-таки, все ж, тільки -що.

IV. Перебудуйте речення в односкладні й запишіть. Визначте їх вид. 4б.

1. Колискова пісня передає багатющий світ материнських почуттів, безмежну любов до своєї дитини. 2. У пісню для немовляти мати вклала

найсокровенніше. 3. А ще – вплітала калину, символ краси, сили, фізичного й морального здоров'я дитини. 4. Коли ти станеш уже зовсім дорослим, згадуватимеш пісні, які колись співала тобі мама.

Відповідь. 1. Колисковою піснею передають багатючий світ материнських почуттів, безмежну любов до своєї дитини (неозначено-особове). 2. У пісню для немовляти матір'ю вкладено найсокровенніше (безособове). 3. А ще – вплітено калину, символ краси, сили, фізичного й морального здоров'я дитини (безособове). 4. Коли станеш уже зовсім дорослим, згадуватимеш пісні, колись співані тобі мамою (означено-особове)..

Українська мова

II варіант

I. Написати твір-мініатюру на тему (1,5 стор.) 12б.

«Дніпро починається з краплі, якою зоря нап'ється.

Добро починається з людського доброго серця» (М.Сингаївський)

1. Визначити приналежність іменників до категорії істот чи неістот.

6 б.

Трактор, футболіст, домовик, сопілка, рій, ферзь, небіжчик, Павло, спілка, спориш, бактерія, хмара.

3. Дібрати словосполучення дієприкметників з НЕ, які б характеризували небалого учня (ученицю) (10). Пояснити їх правопис. Навести приклади двох речень, коли правопис цих слів з НЕ є іншим. 5+2+2= 9 б.

4. Установити відповідність між фразеологічними антонімами (4).

А заварити кашу	1 вкоротити язика
Б розв'язати язика	2 за тридев'ять земель
В рукою подати	3 сушити голову
Г іти з миром	4 іти з війною
	5 розхльобувати кашу

5. Пояснити значення слів.

4б.

Альтруїзм, естакада, куманець, саміт.

Відповідь

2.

Істоти	Неістоти
футболіст	трактор
домовик	сопілка
ферзь	рій
Павло	спілка

небіжчик	спориш
	бактерія
	хмара

4. Установити відповідність між фразеологічними антонімами (4).

А–5, Б–1, В–2, Г– 4

5. Альтруїзм – безкорисливе піклування про благо інших і готовність жертвувати для інших своїми особистими інтересами

Естакада – споруда у вигляді моста для підняття вгору шляхів для переходу

(переїзду) через залізницю

Куманець – керамічна фігурна посудина для напоїв

Саміт – конференція , нарада, збори глав держав та урядів.

9 клас

Українська література

I варіант

I. Напишіть твір-роздум на тему «Людину називають Людиною, коли вона спроможна відповідати за свої вчинки»

12 б.

II. Дайте відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях. 5 б.

3. Як Іван Вишенський визначив у «Посланні до єпископів» головну ідею своєї творчості? (*Усі люди рівні перед Богом*).

2. Які є види шкільної драми? (*Історичні драми, містерії, міраклі, мораліте*).

3. Які жанри перекладної літератури були найпопулярнішими? (*Життя, проповіді, патерики, апокрифи, шестидневи, фізіологи, хронологи*).

4. Що таке алюзія? У якому творі вона використана? (*Алюзія – це стилістична фігура, вислів, що є натяком на загальновідомий історичний чи літературний факт. Її використав І.Котляревський у поемі «Енеїда»*).

5. Чим вирізняється балада серед інших пісенних жанрів? (*Серед інших пісенних жанрів балада вирізняється романтичним пафосом, фантастичними елементами, трагічним фіналом, моралізаторством, метаморфозами*).

Українська література

II варіант

I. Написати твір-роздум (2,5 стор.) за вивченим розділом «Історично-мемуарна проза» на тему «Козак – герой, оборонець України» 24б.

II. Дати відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях

1. На прикладі твору «Бондарівна» розкрити особливості сюжету балад. 6б.

2. Назвати євангельську й етнографічно-побутову основи вертепу. 4б.

3. Аргументувати, з яким періодом української історії співзвучна повість «Конотопська відьма» Г. Квітки-Основ'яненка? 2б.

4. Довести, що літературним напрямом, який виник як заперечення класицизму, є сентименталізм. 4б.

Відповідь

1. На прикладі твору «Бондарівна» розкрий особливості сюжету балад.

У сюжеті балади «Бондарівна» як уснопоетичного твору, що належить до більш пізнього періоду, немає нічого містичного, надприродного чи магічного, її напруженість і драматизм витікає із незвичайної, але реальної побутової ситуації, у яку потрапляє головна героїня. У баладі «Бондарівна» змальовано майже типовий випадок з часів панування Польщі в Україні. Події відбуваються «у містечку Богуславку», яке належало панові Каньовському. Там мешкала вродлива, «як сиза голубка», «як тишина пави», дівчина Бондарівна. Каньовський, відчуваючи власну безкарність та вседозволеність, силоміць при всіх цілує Бондарівну. А вона висміяла пана (в іншому варіанті – «Замахнула рученькою та по лиці втяла»).

За порадою добрих людей Бондарівна втікає, а «за нею два гайдуки з голими шаблями». Спіймавши дівчину, повели на розправу до Каньовського. Той пропонує їй вибір:

«Ой чи хочеш, Бондарівно, ізо мною жити,

Ой чи хочеш, Бондарівно, в сирій землі гнити?»

Молода красуня обирає смерть, і Каньовський стріляє її з рушниці (за іншим варіантом, — з лука). Потім іде до батька покійної та пропонує йому *«талярчиків бочку... за хорошу дочку»*. Горе батька невимовне: *«Ударився старий Бондар в стіну головою»*. Навіть похорон залежить від волі шляхтича:

*Лежить, лежить Бондарівна сутки, ще й годину,
Поки звелів пан Каньовський зробити домовину.*

Балада побудована на діалогах, із використанням повторів, звертань, окличних речень.

Твір «Бондарівна» має трагічну розв'язку. Важлива особливість, яку фіксували усі дослідники балад, — трагізм. Балада ніколи не завершується щасливо. Цим вона відрізняється від усіх видів фольклору.

Сюжетна дія в баладі розвивається надзвичайно швидко і напружено, як у драмі. Тут немає уповільнення, детальних описів, тривалих повторів. Усе відбувається динамічно, над вчинками персонажі ніколи довго не роздумують.

Отже, особливості сюжету балад – драматична напруженість, трагічний кінець, епізодичність викладу, фрагментарність при змалюванні подій.

2. Назви євангельську й етнографічно-побутову основи вертепу.

Олександра Бандура: «Вертеп – різновид лялькового театру, здавна знаного у світі. Він об'єднує п'єсу серйозного, урочистого змісту і веселі сценки на зразок інтермедій.

Вертепна скринька мала вигляд двоповерхового будиночка без передньої стінки...

На горішньому ярусі відбувалася вистава першої (духовної) частини вертепного театру... дійові особи: Богоматір, Йосип, ангели, царі-волхви, пастухи, цар-ірод, воїни та інші.

На нижньому ярусі розігрувалася світська частина – сценки з тогочасного народного побуту... персонажі: запорожець (козак), солдат, польські шляхтичі, селяни, євреї, цигани тощо. Дійові особи вертепної драми були вдягнені в національні костюми. «Говорили» персонажі своєю рідною мовою,

співали пісні й виконували танці свого народу, поводитися відповідно до власного суспільного становища та національного характеру».

Ю.Ковалів: «На верхньому ярусі розігрувалися сюжети релігійного характеру ... за мотивами Різдва Христового та рятування щойно народженого Сина Божого від Ірода; на нижньому – побутові інтермедії, персонажами яких переважно були Запорожець, Селянин, дід, Баба, Панотець, Циган, Жид, Москаль, Лях та ін.»

П.Білоус: Вертеп «мав два поверхи: на верхньому відбувалися різдвяні сцени – за євангельськими мотивами, на нижньому – світські сцени побутового характеру.

Різдвяна частина драми зосереджувалася на перипетіях, пов'язаних із народженням Сина Божого, поклонінням волхвів, винищенням немовлят у Віфліємі за наказом царя Ірода.

Друга дія вертепної вистави мала світський характер. Швидка зміна численних персонажів, що співали, танцювали, жартували, билися, цілувалися, галасували, ворожили, пили горілку, створювала веселе, динамічне видовище. Персонажі відображали соціально-етнічну структуру української спільноти ХУІІІ століття, а в їх конфліктах виявлялися тогочасні суспільні відносини».

3. Аргументуй, з яким періодом української історії співзвучна повість «Конотопська відьма» Г. Квітки-Основ'яненка?

О. Авраменко: «Події в повісті «Конотопська відьма» відбуваються за часів Великої Руїни в період так званої Гетьманщини – військово-адміністративного устрою лівобережної України й м. Києва, поділених на полки й сотні. Цей устрій проіснував понад сто років, а в 1782 році був замінений намісництвом – губернською формою адміністративного управління козацька старшина, нагромадивши маєтки й одержавши від царського уряду дворянські титули й привілеї, виродилася у звичайне панство»

Н. Зінченко: «Конотопська відьма» — це результат спостережень автора над дійсністю, це зображення у сатирично-карикатурній, гротескній манері представників української козацької старшини середини XVIII століття.

Письменник поставив у повісті завдання розкрити в образах у зашифрованому вигляді внутрішні причини занепаду Української держави з її козацьким сотенно-полковим ладом».

4. Доведи, що літературним напрямом, який виник як заперечення класицизму, є сентименталізм.

Класицизм (в основі – філософія раціоналізму):

- орієнтація на античну літературу;
- обов'язкове дотримання канонічних правил написання творів (різкий поділ дійових осіб на позитивні й негативні, наділення їх лише однією-двома рисами – чесність, вірність, діловитість, доблесть, талановитість або хитрість, підступність, недоумкуватість, ледачість та ін., правило «трьох єдностей» для драматичних творів, «єдність почуття» – для лірики тощо);
- позитивні дійові особи — герої давньої греко-римської або національної історії, представники панівної верхівки; негативні персонажі – вихідці із соціальних «низів»;
- суворе дотримання пропорційності всіх частин твору, стрункість композиції; чіткість, ясність, простота викладу;
- пейзажі та інтер'єри переважно урбаністичні (фортеця, палац, міська вулиця або площа, парадний зал);
- активна розробка драматичних і ліричних форм; поділ жанрів на «високі» (трагедія, ода, героїко-дидактична поема, гімн, панегірик та ін.) й «низькі» (комедія, інтермедія, сатира, епіграма тощо);
- абстрактність, умовність, схематизм, нетиповість подій, ситуацій, обставин, характерів;
- велика кількість (близько 40) мовних стилів (високий, низький, середній, суворий, жартівливий тощо), використання слів-символів (війна – Марс, любов – Венера).

Естетичний ідеал — вираження в художній формі уявлень митця як про прекрасне — раціонально організована держава (абсолютна монархія); громадянин, що підпорядковує свої почуття розумові, особисті інтереси — інтересам держави; єдність людини й держави, спрямованість дій громадянина на захист державних інтересів.

Сентименталізм (в основі — філософія просвітницького гуманізму):

- орієнтація на фольклорну літературну традицію;
- відтворення почуттів і пристрастей людини як основний предмет зображення;
- відображення сучасного письменникові життя (переважно побутового);
- позитивні герої — представники середніх і нижчих класів суспільства (ремісники, купці, заможні селяни); негативні — розбещені аристократи;
- критика й осуд людських вад, носіями яких є представники соціальної верхівки;
- заперечення будь-яких літературних правил і канонів, вільна побудова творів;
- емоційне зображення подій та характерів, їхня нетиповість;
- велика роль мальовничих і статичних пейзажів (переважно сільських) у відтворенні переживань героїв;
- розробка епічних форм; виникнення ліро-епосу як проміжної літературної форми та низки жанрів — психологічний роман, «слізна комедія», родинна повість, подорожні нотатки, сповідь, щоденник;
- інтенсивне використання пестливої форми та слів, що означають почуття й настрої; певне вдосконалення синтаксичного ладу.

Естетичний ідеал — вираження в художніх образах та картинах уявлення письменника як про прекрасне — справедливий суспільний лад, життя в гармонії з природою; «середня» людина, наділена високими моральними якостями і здатністю до благородних переживань; дружні стосунки між людьми, засновані на християнській моралі, покірність долі.

Українська мова

I варіант

I. Запишіть речення, розставивши пропущені розділові знаки. Побудуйте його структурну схему. Зробіть повний синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції та її компонентам як простим реченням). 10 б.

Річка широка та глибока а вода синя та чиста і котиться вона виблискуючи та шумуючи.

Відповідь

Річка широка та глибока, а вода синя та чиста; і котиться вона, виблискуючи та шумуючи.

[ ], а [ ]; і [ ]

Речення розповідне, неокличне, стверджувальне, складне, сполучникове, складносурядне, складається з трьох частин. Перша частина з'єднується з другою за допомогою протиставного сполучника *а*, друга з третьою – за допомогою єднального сполучника *і*. Між першою і другою частиною ставимо кому, а між другою і третьою – крапку з комою.

1. *Річка широка та глибока...* – двоскладне, повне, непоширене, ускладнене однорідними присудками. *Річка* – підмет простий, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміни, твердої групи, у називному відмінку однини. *Широка* – складений іменний присудок, виражений прикметником якісним, допоміжну зв'язку пропущено, повна форма, жіночого роду у називному відмінку однини. *Глибока* – складений іменний присудок, виражений прикметником якісним, допоміжну зв'язку пропущено, повна форма, жіночого роду у називному відмінку однини.

2. *...а вода синя та чиста...* – двоскладне, повне, поширене, ускладнене однорідними присудками. *Вода* – підмет простий, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміни, твердої групи, у називному відмінку однини. *Синя* – складений іменний присудок,

виражений прикметником якісним, допоміжну зв'язку пропущено, повна форма, жіночого роду у називному відмінку однини. *Чиста* – складений іменний присудок, виражений прикметником якісним, допоміжну зв'язку пропущено, повна форма, жіночого роду, у називному відмінку однини.

3. ...*і котиться вона, виблискуючи та шумуючи* – двоскладне, повне, поширене, ускладнене однорідними обставинами. *Вона* – підмет простий, виражений особовим займенником, жіночого роду у називному відмінку однини. *Котиться* – простий дієслівний присудок, виражений дієсловом недоконаного виду, неперехідним, дійсного способу, теперішнього часу, 3 особи однини, II дієвідміни. *Виблискуючи* – обставина способу дії, виражена дієприслівником. *Шумуючи* – обставина способу дії, виражена дієприслівником.

II. Вкажіть прикметники, від яких можна утворити ступені порівняння; запишіть їх усіма можливими способами.

3 б.

Голий, бордовий, високий, низький, синюватий, мертвий, милий, горбатий, масовий.

Відповідь.

Високий – вищий, більш високий, найвищий, найбільш високий, щонайвищий, вищий від усіх.

Низький – нижчий, більш низький, найнижчий, найбільш низький, якнайнижчий, нижчий від усіх.

Милий – миліший, менш милий, наймиліший, найбільш милий, щонаймиліший, миліший від усіх.

III. Подані іменники поставте в орудному відмінку однини. Поясніть написання.

Бандероль, більшість, велич, віддаль, Волинь, галузь, єдність, зустріч, кров, любов, мужність, пам'ять, суміш, чверть, подорож. 5 б.

Відповідь. Бандероллю, більшістю, величчю, віддаллю, Волинню, галуззю, єдністю, зустріччю, кров'ю, любов'ю, матір'ю, мужністю, пам'яттю, сумішшю, чвертю, подорожжю.

У іменниках третьої відміни в орудному відмінку однини відбувається подовження приголосних, якщо основа закінчується на один приголосний; подовження не відбувається, якщо основа закінчується на два приголосних, а якщо основа закінчується на в, пишеться апостроф.

IV. Від поданих іменників утворіть чоловічі й жіночі імена по батькові.

Лука, Сава, Кузьма, Захар, Юрій, Микола, Хома, Ілля, Анатолій, Сидір.
5 б.

Відповідь. Луківна, Лукич, Савівна, Савич, Кузьмівна, Кузьмич, Захарівна, Захарович, Юрїївна, Юрїйович, Миколаївна, Миколайович, Хомівна, Хомич, Іллівна, Ілліч, Анатолїївна, Анатолїйович, Сидорівна, Сидорович.

Усього: 40 б.

Українська мова

II варіант

1. Написати твір-опис «Схід сонця» (1,5 стор.) 12б.

2. Поділити слова на групи за їх походженням. 10 б.

Пояснити значення підкреслених слів. Увести їх у 2 речення: одне – із вставним словосполученням, інше – із звертанням. 2б.

З грецької мови	З латинської мови	З англійської мови	З французької мови	Зі старослов'янської мови

Кипарис, комета, прах, бюро, сюжет, клоун, аут, студент, академія, брань, математика, ректор, література, дисципліна, злато, лідер, пляж, пікнік, асамблея, благодать.

3. З якими словами можна поєднати слово «лікарський»: комплекс, кабінет, контроль, товариство, мораль. Провідміняти словосполучення (однина, множина), утворене з іменником жіночого роду. 4б.

4. Відредагувати речення, виправивши помилки та поставивши необхідні розділові знаки. 6б.

Зробити синтаксичний розбір речення: дати загальну характеристику, накреслити схему, підкреслити члени речення. 3+2+5=10 б.

Треба було ще глибоко розуміти що мова тільки та не вичерпно богата й гарна яка випликана рідним народом яка живеться з народних джерел що ніколи незамулююця (П.Панч).

5. Поділити слова на групи: зі спрощенням приголосних та без спрощення 6б.

Швидкіс...ний, осві...читися, якіс...ний, улес...ливий, щас...ливий, учас...ник, контраст...ний, їж...у, заїз...ний, агенс...во, студен...ський, ус...ний.

Відповіді 2. Поділити слова на групи за їх походженням

З грецької мови	З латинської мови	З англійської мови	З французької мови	Зі старослов'янської мови
кипарис	студент	клоун	клоун	прах
комета	академія	аут	аут	брань
математика	ректор	лідер	лідер	злато
література	дисципліна	пікнік	пікнік	благодать

Аут – (у спортивних іграх) переліт мяча, шайби і т.ін. за межу встановлену правилами.

Брань – війна, битва.

3. Лікарський кабінет, лікарський контроль, лікарське товариство, лікарська мораль

Провідміняти словосполучення «лікарська мораль», яке вживається тільки в однині.

4. Відредагувати речення, виправивши помилки.

Треба було ще глибоко розуміти, що мова тільки та невичерпно багата й гарна, яка виплекана рідним народом, яка живиться з народних джерел, що ніколи не замулюються (П.Панч).

що? яка? яких?

[ ], (що), (яка), (яка), (що)

5. Поділити слова на групи, у яких є спрощення і в яких воно відсутнє.

Спрощення	Спрощення не відбулося
відбулося	

швидкісний	освідчитися
якісний	контрастний
улесливий	їжджу
щасливий	агентство
учасник	студентський
заїзний	
усний	

10 клас

Українська література

I варіант

I. Написати твір-роздум на тему «Висока духовність немислима без почуття власної гідності». 12 б.

II. Дати відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях. 5 б

1. До яких жанрів належать такі твори І. Карпенка-Карого: «Мартин Боруля», «Хазяїн», «Безталанна», «Сава Чалий»? (*Трагікомедія, сатирична комедія, соціально-психологічна драма, історична трагедія*).

2. Де і коли було відкрите Наукове товариство імені Тараса Шевченка? (*У Львові. Літературне товариство імені Шевченка (1875) було реформоване 1892 року в Наукове товариство імені Тараса Шевченка*).

3. У чому полягала життєва мета І. Нечуя-Левицького? (*Служити рідному народові*).

4. Яка авторська позиція у повісті «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького? (*Переважно нейтральна або прихована, іноді осудливо-іронічна або співчутлива*).

5. Кому Михайло Старицький присвятив баладу «Гетьман»? (*Дочці Людмили*).

III. Установіть відповідність між прикладами і тропами. 4 б.

Приклад

Троп

1) Я в снах колись стрівся з
нею в терновому саду.

А - синекдоха

Б - порівняння

- 2) Слухати Солов'яненка - В – метонімія
насолада. Г - епітет
- 3).Поезія згубила камертон. Д - метафора
- 4)Усі чекали вечері, бо досі крихти
в роті ніхто не мав.
- Відповідь. 1) Г; 2) В; 3) Д; 4) А.

Українська література

II варіант

1. Написати твір на тему (3 стор) 24б.
- Причини особистої драми Мартина Борулі (за п'єсою Івана Карпенка-Карого).
2. Бліц-запитання
1. Який провідний напрям літератури 70 – 90-х років XIX ст.? 3б
2. Який жанр твору «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького? 2б.
3. Скільки розділів має роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Назви 5 заголовків. 5б.
4. Який образ-символ наявний у повісті «Оборона Буші» Михайла Старицького? 2б.
5. Як труп Ашкаренка, між акторами якої був також Марко Кропивницький, пов'язана з Полтавщиною? 2б.
3. Зробити ідейно-художній аналіз вірша 12б.
- Усе мине, немов торішній сніг.
Все відболить, як ягоди калині.
Ніщо не вічне - ні печаль, ні сміх,
Ні гріх, ні правда, ні сама людина.
А тільки вічна синя далина –
То сонячно погожа, то мінлива,
А тільки вічна ось оця земля,
Що прадіди назвали УКРАЇНА.
Все інше відцвіте і відшумить.
Все інше час приспить - і не згадати...
Лиш Україна грішникам болить,

Бо притомилась праведників ждати.

Наталія Баклай

Відповідь

2. Бліц-запитання

1. Який провідний напрям літератури 70 – 90-х років XIX ст.?

Реалізм.

2. Який жанр твору «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького?

Соціально-побутова сімейна повість-хроніка.

3. Скільки розділів має роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Назви 5 заголовків.

Роман має 30 розділів: «Польова царівна», «Двужон», «Дитячі літа», «Жив-жив», «Тайна – не тайна», «Дознався», «Хазяїн», «Січовик», «Піски в неволі», «Пани Польські», «Махамед», «У москалях», «Максим – старшим», «Нема землі», «З легкої руки», «Товариство», «Сповідь і спокута», «Перший ступінь», «Слизька дорога», «На волі», «Сон у руку», «Наука не йде до бука», «Невзначай свої», «Розбишацька дочка», «Козак – не без щастя, дівка – не без долі», «На своїм добрі», «Новий вік», «Старе – та поновлене», «Лихо не мовчить», «Так оце та правда?!».

4. Який образ-символ наявний у повісті «Оборона Буші» Михайла Старицького?

Образ-символ Ісуса Христа.

5. Як трупа Ашкарєнка, між акторами якої був також Марко Кропивницький, пов'язана з Полтавщиною?

У 1880 році трупа Ашкарєнка гастролювала в Кременчуці; антрепренер випросив в уряді дозволу виставити в цьому місті десять українських п'єс.

3. Зроби ідейно-художній аналіз вірша

Усе мине, немов торішній сніг.

Все відболить, як ягоди калині.

Ніщо не вічне – ні печаль, ні сміх,

Ні гріх, ні правда, ні сама людина.

А тільки вічна синя далина –

То сонячно погожа, то мінлива,

А тільки вічна ось оця земля,

Що прадіди назвали УКРАЇНА.

Все інше відцвіте і відшумить.

Все інше час приспить - і не згадати...

Лиш Україна грішникам болить,

Бо притомилась праведників ждати.

Наталія Баклай

ДОВІДКА. Вірш «Усе мине, немов торішній сніг» належить до збірки «Осяяна тобою» (1996).

Сповідальна емоція

Вірш-медитація

Архітектоніка твору: вірш астрофічний (не поділений на строфи); складається з 12 рядків, написаний у силабо-тонічній системі віршування, розмір — *п'ятистопний ямб*, ямбічні стопи часто замінюються на пірихій; парні рядки мають нарощений короткий склад, отже, вони гіперкаталектичні, на відміну від акаталектичних непарних.

Вид стопи – ямб з пірихієм; віршовий розмір — *п'ятистопний ямб*:

U – / U – / U U / U U / U –

U – / U – / U U / U U / U – / U

U – / U – / U U / U U / U –

U – / U – / U U / U U / U – / U

Українська мова

I варіант

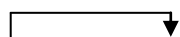
I. Запишіть речення, розставивши пропущені розділові знаки. Побудуйте його структурну схему. Зробіть повний синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції та її компонентам як простим реченням). 10 б.

Сумно і смутно людині коли обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юності нічого не бачить вона дорогого небуденного.

Відповідь.

Сумно і смутно людині, коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юності, нічого не бачить вона дорогого, небуденного.

при якій умові?

[...], коли (...)

Речення розповідне, неокличне, стверджувальне, складне, сполучникове, складнопідрядне, з підрядним умови.

1. *Сумно і смутно людині* – односкладне, безособове, поширене, повне, ускладнене однорідними членами. *Сумно* – головний член речення, виражений прислівником. *Смутно* – головний член речення, виражений прислівником. *Людині* – додаток, непрямий, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміни, твердої групи, у давальному відмінку однини.

2. *...коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та юності, нічого не бачить вона дорогого, небуденного* – двоскладне, поширене, повне, ускладнене дієприслівниковим зворотом. *Вона* – підмет простий, виражений особовим займенником, жіночого роду, у називному відмінку однини. *Не бачить* – простий дієслівний присудок, виражений дієсловом, недоконаного виду, неперехідним, дійсного способу, теперішнього часу, однини, II дієвідміна. *Коли* – обставина часу, виражена прислівником. *Обертаючись ...* – обставина часу, виражена дієприслівниковим зворотом. *Нічого* – прямий додаток, виражений заперечним займенником, у родовому відмінку однини. *Дорогого* – додаток, непрямий, виражений субстантивованим прикметником, у родовому відмінку однини. *Небуденного* – додаток, непрямий, виражений субстантивованим прикметником, у родовому відмінку однини.

II. Відшукайте стійкі лексичні сполучення слів, у яких стираються ознаки якісних, відносних чи присвійних прикметників.

Біла хустина, залізні нерви, залізні дроти, вовча натура, Франкові твори, вовчий апетит, лисяча хитрість, собачий холод, собача будка.
5 б.

Відповідь. Залізні нерви, вовча натура, вовчий апетит, лисяча хитрість, собачий холод.

III. Як правильніше сказати українською мовою: навшпиньках чи навшпиньки? Відповідь аргументуйте. 4 б.

Відповідь. У сучасній українській літературній мові вживаються обидва слова навшпиньках і навшпиньки. Перше слово набуло закінчення -а за аналогією до російського відповідника *на цыпочках*; друге слово закінчується на -и, характерне для українських прислівників: *навприсядки, навипередки* тощо, тому такий прислівник вживається частіше.

IV. Побудуйте синонімічні ряди до дієслів: гаятися, бентежити, гребувати, майоріти, стямитися.

Відповідь.

Баритися,зволікати,затримуватися, запізнюватися.

Непокоїти, хвилювати, тривожити, турбувати.

Гидувати, гордувати, нехтувати, цуратися.

Маячити, бовваніти, мигтіти, миготіти.

Опам'ятовуватися, опритомнювати, приходити до пам'яті.

Усього: 45 б.

Українська мова

II варіант

1. Написати власне висловлення (до 2 стор.)

« Цвіт людського мозку – знання» (О.Довженко) 12б.

2. Назвати типи фразеологічних одиниць (6). 6б.

Вибрати фразеологічні звороти-синоніми (3). 3б.

А між молотом і ковадлом
Б давати прикурити
В витерти ворсу
Г і вухом не вести
Д перелічити зуби
Е як по нотах
Є розмотати клубок

3. Зробити синтаксичний розбір речення: накреслити структурну схему, підкреслити члени речення. Визначити, до яких частини мови належать виділені слова. 4+ 9 +4= 17б.

Якщо друг не підведе і не відвернеться у *горі*, якщо не скориться *погорді* і щастя розділить прийде, тоді подякуй долі *гречно* і полюби *його* сердечно.

4. Записати прислівники у три колонки: які пишуться разом, окремо, через дефіс. 8б.

Не будь/як, геть/чисто, на/нівець, до/останку, з/ переляку, на/вскач, раз/по /раз, кінець/ кінцем, близько/близько, на/гора, на/відруб, по/французьки, на/завтра, без/вісти, до/тепер.

Відповідь.

2. Назвати типи фразеологічних одиниць: фразеологізми, афоризми, крилаті вислови, прислів'я, приказки, каламбури.

Вибрати фразеологічні звороти – синоніми

Б, В, Д.

3. Якщо друг не підведе і не відвернеться у горі, якщо не скориться погорді і щастя розділить прийде, тоді подякуй долі гречно і полюби його сердечно.

За якої умови?

Якщо ( ), якщо ( ), [тоді]

4. Записати прислівники у три колонки

Разом	Окремо	Через дефіс
нанівець	до останку	не будь-як
навскач	з переляку	геть-чисто
навідруб	раз по раз,	близько-близько
безвісти	кінець кінцем	на-гора
дотепер	на завтра	по-французьки
	з переляку	

11 клас
Українська література
I варіант

1. Написати твір на тему (3 стор) 24б.

Українська література як повноцінне суверенне явище в контексті світового духовного розвитку.

2. Бліц-запитання

1. Хто з композиторів писав музику на вірші Павла Тичини? Назви не менше 3 митців. 3б.

2. Хто автор твору «Недуга»? 2б.

3. Хто автор та яка назва твору, персонажем якого є Прокіп Конюшина? 2б.

4. Які нові жанри прози увів у літературу В. Домонтович (Віктор Петров)? 2б.

5. Які літературно-художні видання функціонують в Україні в наш час? Назви не менше п'яти видань. 5б.

3. Зробити ідейно-художній аналіз вірша 12б.

Було бабуся: «А, давай, дитино,
Посадим вишеньку – нехай росте».

І досі, аж мороз бере за спину,
Хвилює слово Ваше це просте.
Такої мудрості навчитись годі,
Талант любити є а чи нема.
І очі, наче сонце на погоді,
І усмішка беззахисно-сумна.
Тепер вже я кажу: «Давай, дитино,
Посадим вишню – хай собі росте.
Візьми у спадок найдорожче, сину, –
Високе слово, рідне і просте».
Давно бабуся, мов журавка з двору,
Уже засохла вишенька стара.
Та підростає переможно вгору
Вишнева заповзята дівтора (*Наталія Харасайло.*)

Відповідь

2. Бліц-запитання

1. Хто з композиторів писав музику на вірші Павла Тичини? Назви не менше 3 митців.

Б, Фільц, М. Вериківський, П. Синиця, Г. Ляшенко

2. Хто автор твору «Недуга»?

Євген Плужник

3. Хто автор та яка назва твору, персонажем якого є Прокіп Конюшина?

Григорій Косинка «Фавст»

4. Які нові жанри прози увів у літературу В. Домонтович (Віктор Петров)?

Романтизована біографія, модерністичний роман.

5. Які літературно-художні видання функціонують в Україні в наш час? Назви не менше п'яти видань.

«Дніпро», «Вітчизна», «Березіль», «Дзвін», «Кур'єр Кривбасу», «Київ», «Всесвіт», «Літературна Україна», «Українська літературна газета».

3. Зроби ідейно-художній аналіз вірша

ДОВІДКА. Вірш «Було бабуся: «А, давай, дитино...» належить до збірки «Білим по білому» (2001).

«Було бабуся», «аж мороз бере за спину» – просторіччя

«Вишнева заповзята дівтора» – образ, що його прочитуємо як

1) спадкоємність поколінь (бабуся ліричної героїні передає слово-дію, заповіт

їй, онучці; вона – своєму синові); 2) персоніфікацію, що сприяє поетичному олюдненню довкілля, підтверджує зв'язок між людиною та природою.

Архітектоніка вірша: вірш складається з чотирьох катренів, написаний у силабо-тонічній системі віршування, розмір — *п'ятистопний ямб*, ямбічні стопи часто замінюються на пірихій;

U U / U – / U U / U U / U – / U

U U / U – / U U / U – / U – /

U U / U – / U U / U U / U – / U

U U / U – / U U / U – / U – /

Римування – перехресне

Українська література

Варіант II

I. Написати твір-роздум на тему «Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена» Вольтер.

12 б.

II. Дати відповіді на запитання, дотримуючись чіткості й лаконічності у висловлюваннях.

5 б.

1. Хто з українських митців згуртував, а потім зруйнував організації «Ударна група поетів-футуристів» і Аспанфут? (М. Семенко).

2. Кого з поетів-модерністів двічі висували на здобуття Нобелівської премії, називали «князем української поезії»? (П. Тичину).

3. У творчості яких письменників знайшли своє продовження авангардистські пошуки М. Семенка? (Ігоря Калинця, Василя Голобородька, Василя Рубана, Сергія Жадана).

4. Про кого з письменників літературознавець О. Білецький сказав: «Музика заповонила його світосприймання...». (Про П. Тичину).

5. Який основний мотив вірша П. Тичини «Ви знаєте, як липа шелестить...»? (Вищий вияв гармонії світу – у єдності природи й почуттів закоханої людини).

III. Установіть відповідність між художніми засобами й прикладами.

4 б.

Художній засіб

Приклад

1. Неологізм

А. Я сестру вашу так любив

—

- Дитинно, злотоцінно.
2. Порівняння Б. Де тополя росте,
Серед поля стою
3. Уособлення В. Я Ваші очі пам'ятаю,
Як музику, як спів.
4. Алгоритм Г. Ви знаєте, як сплять старі
гаї?
Вони все бачать крізь тумани.
Д. Одчиняйте двері –
Наречена йде!

Відповідь. 1. А; 2. В; 3. Г; 4. Д.

Українська мова

I варіант

1. Написати власне висловлення на тему 12б.
«Ефективно не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє»
(Л.Костенко)
2. Записати попарно речення, у яких би пропонувані слова писалися по-різному. 8б.
В/останнє, за/багато, по/тому, на/швидку.
3. Записати слова іншомовного походження, які б відповідали певному тлумаченню: 4б.
а) подорож, поїздка за певним маршрутом;
б) доказ непричетності до злочину;
в) офіційний прийом у високопоставленої особи;
г) універсальний засіб, що запобігає будь-якому злу.
4. Зробити синтаксичний розбір речення: накреслити структурну схему, підкреслити члени речення. Визначити, до яких частини мови належать виділені слова.
 $4+15+5=24б.$

Українці мають усі підстави пишатися *тим*, що їхня Батьківщина *не раз* переживала дні сили і слави, мала справді легендарних героїв, *мужньо*

переносила *найважчі* випробування, коли гинули не *сотні* й тисячі, а мільйони їх дочок і синів.

5. Відредагувати

7б.

Пробачте мене, опанувати професією, ігнорувати попередженням, завдати шкоду, зрадити принципам, називати по імені, заходи по поліпшенню

Українська мова

1. Написати власне висловлення на тему:

«Ефективне не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє»

(Л.Костенко)

2. Запишіть попарно речення, у яких би пропоновані слова писалися по-різному.

В/останнє, за/багато, по/тому, на/швидку.

3. Записати слова іншомовного походження, які б відповідали певному тлумаченню.

а) *подорож, поїздка за певним маршрутом;*

б) *доказ непричетності до злочину;*

в) *офіційний прийом у високопоставленої особи;*

г) *універсальний засіб, що запобігає будь-якому злу.*

4. Зробити синтаксичний розбір речення: накреслити структурну схему, підкреслити члени речення. Визначити, до яких частини мови належать виділені слова.

Українці мають *усі* підстави пишатися *тим*, що *їхня* Батьківщина *не раз* переживала дні сили і слави, мала справді легендарних героїв, *мужньо* переносила *найважчі* випробування, коли гинули не *сотні* й тисячі, а мільйони їх дочок і синів.

Відповідь

2. В/останнє, за/багато, по/тому, на/швидку

Востаннє ми бачилися минулого року.— Ми домовилися про це в останнє наше побачення.

Це селище розташоване за багато кілометрів від райцентру.— У зв'язку з хворобою Павлик за багато пропустив навчального матеріалу.

По тому березі річки ходили люди.— Потому вікно погасло і знову засвітилось.

На швидку їзду не розраховуйте. — Твір, написаний нашвидку.

3 Записати слова іншомовного походження, які б відповідали певному тлумаченню.

а) подорож, поїздка за певним маршрутом – турне

б) доказ непричетності до злочину – алібі

в) офіційний прийом у високопоставленої особи – аудієнція

г) універсальний засіб, що запобігає будь-якому зл, – конформізм

4.Українці мають усі підстави пишатися тим, що їхня Батьківщина не раз переживала дні сили і слави, мала справді легендарних героїв, мужньо переносила найважчі випробування, коли гинули не сотні й тисячі, а мільйони їх дочок і синів.

Чим? Коли?

[ ], що ( ), (коли)

5.Відредагувати

Пробачте мені, опанувати професію, ігнорувати попередження, завдати шкоди, зрадити принципи, називати на ім'я, заходи щодо поліпшення.

Українська мова

II варіант

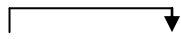
I. Запишіть речення, розставивши пропущені розділові знаки. Побудуйте його структурну схему. Зробіть повний синтаксичний розбір (підкресліть члени речення, надпишіть над ними частини мови, дайте характеристику всій конструкції та її компонентам як простим реченням). 10 б.

Мабуть немає киянина чи гостя столиці України якого б не вражала велич і краса Софійського собору.

Мабуть, немає киянина чи гостя столиці України, якого б не вражала велич і краса Софійського собору.

якого?

[   ], (якого ...)

Розповідне, неокличне, стверджувальне, складне, сполучникове, складнопідрядне, з підрядним означальним; з'єднаним із головним сполучним словом *якого*; кома.

1. *Мабуть, немає киянина чи гостя столиці України...* – головне, односкладне, безособове, поширене, повне, ускладнене вставним словом. *Немає* – головний член речення, виражений безособовим дієсловом, доконаного виду, неперехідним, дійсного способу, теперішнього часу. *Киянина* – додаток, прямий, виражений іменником – загальна назва, назва істоти; іменник чоловічого роду, II відміна, тверда група, у родовому відмінку однини. *Гостя* – додаток, прямий, виражений іменником – загальна назва, назва істоти; іменник чоловічого роду, II відміна, м'яка група, у родовому відмінку однини. *Столиці* – додаток, прямий, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміна, м'яка група, у родовому відмінку однини. *України* – означення, виражене іменником – власна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміна, тверда група, у родовому відмінку однини.

2. *...якого б не вражала велич і краса Софійського собору* – підрядне, двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними підметами. *Велич* – простий підмет, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, III відміна, у називному відмінку однини. *Краса* – простий підмет, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник жіночого роду, I відміна, тверда група, у називному відмінку однини. *(б) не вражала* – простий дієслівний присудок, виражений дієсловом, недоконаного виду, неперехідним, умовного способу, минулого часу, жіночого роду,

однина, з формотворчою часткою *б* та заперечною часткою *не*. *Собору* – додаток, непрямий, виражений іменником – загальна назва, назва неістоти; іменник чоловічого роду, II відміна, тверда група, у родовому відмінку однини. *Софійського* – означення, виражене прикметником, відносний, чоловічого роду, у родовому відмінку однини. *Якого* – додаток, непрямий, виражене відносним прикметником, чоловічого роду, у родовому відмінку однини.

II. Запишіть подані слова та словосполучення у формі кличного відмінка. 3 б.

Пані Олена, Валерій Петрович, друг Петро, швець, Ольга Федорівна, брат Андрій, юнак, колега Петричук, молодець.

Відповідь. Пані Олено, Валерію Петровичу, друже Петре, шевче, Ольго Федорівно, брате Андрію, юначе, колего Петричук, молодче.

III. Поясніть лексичне значення власне українських слів. Уведіть кожне слово в речення.

Гарний, вишуканість, громада.
6 б.

Відповідь.

Гарний. 1) Приємний зовнішнім виглядом; який відзначається гармонією барв, ліній. *Вибігає з хати дівчина така гарна, як квіточка.*
2) Який має позитивні якості, цілком відповідає вимогам, заслуговує на схвалення.

Вишуканість- витонченість, досконалість, елегантність. *Це була вишукана споруда.*

Громада- група людей, об'єднаних спільністю проживання, становища, інтересів. *Спочатку люди жили великими громадами.*

ІУ. Запишіть подані нижче слова правильно, розкривши дужки та знявши скісну риску:

При/все/людно, по/де/куди, будь/де,
сімсот/п...ятдесяти/семи/кілометровий, аби/куди, пів/ящика, пан/(є) (Є)
вропейський, (Ш) (ш) евченківське слово, (К) (к) київські (В) (в) улиці,
місто (С) (с) ухий (Л) (л) иман, (Ф) (ф) ранкова поема, брунотно/сірий,
рука/в/руку, рано/по/раненьку, у/сто/крат.

5 б.

Відповідь. Привселюдно, подекуди, будь-де,
сімсотп'ятдесятисемикілометровий, абикуди, пів'ящика, пан-
європейський, шевченківське слово, київські вулиці, місто Сухий
Лиман, Франкова поема, брунотно-сірий, рука в руку, рано-пораненьку,
у стократ.

Усього: 45 б

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

СЛОВНИКИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: Перун, 2003, 2004, 2005.
2. Головащук С. І. Складні випадки наголошення / Словник-довідник. – К.: Либідь, 1995.
3. Головащук С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання. – К.: Наукова думка, 1989.
4. Головащук С. І. Українське слововживання / Словник-довідник. – К.: Наукова думка, 2004, 2005.
5. Гринчишин Д. Г., Сербенська О.А. Словник паронімів української мови. – К.: Рад. школа, 1986.
6. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? / Словник-довідник. – К.: Наукова думка, 2004.
7. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. – К., 1998.
8. Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Д. Г. Гринчишина. – К., 1988.
9. Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. – К., 1997.
10. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997.
11. Орфографічний словник української мови / Уклад: С. І. Головащук та ін. – К.: Довіра, 1994.
12. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин та ін. – К.: Знання, 2004.
13. Словник іншомовних слів / Укл. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000.
14. Словник синонімів української мови: У 2 т. / А. А. Бурячок та ін. – К.: Наук. думка, 2001.
15. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К., 1989.
16. Паночко М. Словник-довідник вживання літери «г». – Львів, 1993.
17. Фразеологічний словник української мови: У 2 т. / Укл. В. М. Білоноженко. – К.: Наук. думка, 1993, 1998, 1999.

ПОСІБНИКИ

1. Антисуржик / За заг. ред. О. Сербенської. – Львів, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. – К.: Укр. книга, 1997.
3. Бернадська Н. Українська література ХХ століття. – К.: Знання-прес, 2006.
4. Буяновер Г. Б. Вправи для попередження мовних та граматичних помилок. – Дніпропетровськ: Літера, 1994.
5. Вихованець І. Р. Таїна слова. – К., 1990.
6. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови. – Тернопіль:

Підручники і посібники, 2004.

7. Довідник з культури мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Вища школа, 2005.
8. Заболотний О. В. Українська мова: Навчальний посібник для старшокласників та абітурієнтів. – Біла Церква: Надтока, 2004.
9. І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору. – К., 1990.
10. Кисіль Г. Г., Дуфинський М. В. Культура сучасної української літературної мови. – К., 2005.
11. Коваль А. П. Слово про слово. – К., 1986.
12. Культура мови на щодень / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К., 2000.
13. Культура української мови: Довідник / За ред. В. М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990.
14. Никанорова О. Поезії одвічна висота. – К., 1986.
15. Нові імена в програмі з української літератури / Упор. В. Я. Неділько. – К.: Освіта, 1993.
16. Степанишин Б. Давня українська література в школі. – К.: Либідь, 2000.
17. Українська література у портретах і довідках: Давня література – література ХІХ ст.: Довідник. – К.: Либідь, 2000.
18. Українське слово. Хрестоматія української літератури та української критики / Упор. В. Яременко, Є. Федоренко: У 4 кн. – Кн. I – IV. – 1993 – 1996.
19. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. – К., 1994.
20. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навчальний посібник. – К., 1999.
21. Українська мова. Зовнішнє оцінювання: Навчальний посібник з підготовки до зовнішнього оцінювання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: УЦОЯО, 2007, 2008.
22. Український правопис. – К.: Наук, думка, 1993, 1994, 2005.
23. Чак С.Д. Складні випадки правопису та вживання слів. – К., 1989.
24. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 1997, 2005